

HORVÁTH Levente

PhD-hallgató

**Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar,
Földtudományok Doktori Iskola, Geopolitikai Program,
Pécs**

PhD student

**University of Pécs, Faculty of Natural Sciences,
Doctoral School of Earth Sciences Geopolitical Program,
Pécs, Hungary**

email: levente.horvath@hotmail.com

**A KÍNAI GEOPOLITIKAI GONDOLKODÁSMÓD ÉS AZ
„EGY ÖVEZET, EGY ÚT” KEZDEMÉNYEZÉS**

**CHINISE GEOPOLITICAL THINKING AND THE
“ONE BELT, ONE ROAD” INITIATIVE**

ABSTRACT:

In the 20-21th century the geopolitics became one of the most important strategic view of the countries in Europe and the United States of America. Most of the paper are writing about the western view of the geopolitical theorys, however, China became one of the biggest geostrategical country in the World by the „One Belt, One Road”.

How was the developing of the geopolitical theorys in China, what are the differences between the western and the Chinese philosophy of the geopolitical view. Do China had geopolitical thinking before? Do they use geostrategic thinking during the building of the „One Belt, One Road”.

The paper is giving answer for these questions by introducing the ancient Chinese philosophy and comparing it with the „One Belt, One Road”

Kulcsszavak: Kína geopolitika, „Egy övezet, egy út”, kínai stratégiák, kínai filozófusok

Keynotes: Chinese geopolitics, „One Belt, One Road”, Chinese strategists, Chinese philosopher

1. Bevezetés

Európában és Amerikában egyre nagyobb hangsúlyt kap a politikai földrajzi és a geopolitikai gondolkodás, s eközben a Kínai Népköztársaság a 21. század legnagyobb geopolitikai és geoökonómiai programját indította el – ez az „Egy övezet, egy út” projekt. Mára Kína vált a világ egyik vezető geostratégiai országává.

A geopolitikai tanulmányokban általában az európai és amerikai nagy gondolkozókról, alkotásairól, műveikről és gondolataikról olvashattunk, azonban a kínai geopolitika gondolkodásról kevés információval rendelkezünk, döntően a kínai nyelv nem ismerete miatt. A nyugati geopolitikai gondolkodásmód kialakulása és fejlődése alatt hogyan alakult a geopolitikai gondolkodásmód fejlődése Kínában? Az 5000 éves kultúrával rendelkező Kínában hogyan viszonyultak a politikai földrajz és geopolitikai gondolkodáshoz? – tehetjük fel ezeket a kérdéseket.

A kínaiak, így a Kínai Népköztársaság jelenlegi vezetői is nagy hangsúlyt fektetnek az ókori hagyományokra és nagy tiszteletben tartják az ókori kínai stratégiákat és filozófusokat, a mai napig a ránk hagyott műveikett tanulmányozzák és azokat használva irányítják az országot. Hogy jobban megismerjük Kínát, szükségeszerű az ókori könyvek tanulmányozása, amelyekből azt láthatjuk, hogy Kínában a geopolitikai gondolkodás sokrétű, tartalma és logikája különbözik a nyugati geopolitikai elméletektől, már-már egy külön geopolitikai irányzatnak is nevezhetjük. A tanulmány a kínai geopolitikai gondolkodás sajátosságait és az „Egy övezet, egy út” kezdeményezésre tett hatásait vizsgálja. Továbbá felmerül a kérdés, hogy az „Egy övezet, egy út” kezdeményezés a semmiből jött, vagy egy gondos előkészítés és tervezés eredménye, amihez ugyancsak köze lehet a kínai geopolitikai gondolkodásmód fejlődéséhez.

2. Egy övezet, egy út és a geopolitika

2013-ban kezdődött meg az „Egy övezet, egy út” kezdeményezés konkrét meghirdetése, amikor Xi Jinping (习近平) kínai államfő 2013. szeptember 7-én „Együtt kell kiépítenünk a Selyemút Gazdasági Övezetet” címmel tartott előadást a kazahsztáni Asztana városban a Nazarbajev Egyetemen, majd 2013. október 3-án az Indonéz Népi Képviselőtanács előtt mondott

beszédet a „Közös összefogással kell kiépítenünk a XXI. századi Tengeri Selyemutat” címmel. Végezetül 2015. március 28-án a Boao fórum keretében kihirdették az „Elképzelések és lépések a Selyemút gazdasági övezet és a XXI. századi Tengeri Selyemút közös kiépítésével kapcsolatban” (Liu W., 2017: i), ezzel hivatalosan is elkezdődött az egész világra kiható „Egy övezet, egy út” kezdeményezés.

Az elmúlt években számos támadás érte a kezdeményezést, sok nyugati kutató és újságíró az „Egy övezet, egy út” kezdeményezést, mint egy geopolitikai haditerv mutatja be és a Kína által vezetett gazdasági együttműködések geopolitikai veszélyeire hívják fel a világ politikusainak figyelmét. Steve Bannon, az Amerikai Egyesült Államok elnökének volt tanácsadója több platformon is azt hangoztatta, hogy az „Egy övezet, egy út” a Mackinder-Mahan-Spykman geopolitikai teóriák ötvözése.¹

A kínai kommunikáció szerint azonban a kezdeményezés azért jött létre, hogy az országok közösen, együttműködve, egymást segítve fejlődjenek és a világnak egy szebb jövőt adjanak. 2017 szeptemberében Xi Jinping államfő a kínai Xiamen-ben tartott BRICS csúcstalálkozó nyitóbeszédében kijelentett, hogy „az „Egy övezet, egy út” kezdeményezés nem egy geopolitikai eszköz, hanem egy együttműködési platform. Nem egy nemzetközi segélyprogram, hanem egy a közös fejlődést közös kereskedelemmel, közös építkezéssel, közös sikerekkel támogató együttműködés”² (Xi, 2019: 486). 2019. március 8-án Wang Yi államtanácsos és külügyminiszter sajtótájékoztató keretében újságírói kérdésre válaszolta, hogy a kezdeményezés „nem egy adócsapda (xian jing 陷阱), hanem a nép húsos pitéje (xian bing, 馅饼³), nem geopolitikai eszköz, hanem egy lehetőség a közös fejlődésre”⁴ 2015. március 21-én a China Development Forum „Párbeszéd Kissingerrel” című paneljában Zhang Yesui kínai külügyminiszter-helyettes és Henry Kissinger beszélgetett, ennek keretében Zhang külügyminiszter-helyettes kijelentette, hogy a kínai kezdeményezés, nem geopolitikai eszköz⁵.

3. Kínai vezetők és az ókori művek

Kínában kötelező tanulmány az ókori kínai bölcsek művei. A császárság korában is a hivatalnoki vizsgában központi szerepet kapott Konfuciusz és a többi kínai bölcs, filozófus és stragéta tanítása. „A tanult ember nem feltétlenül lesz hivatalnok, de a hivatalnoknak tanulni kell lennie.”⁶ Kínában a hivatali vizsgarendszer meg adta a lehetőséget a szegényebb családba született személyeknek is, hogy tanulással kitörhessenek az alacsony társadalmi

szintjükről és nagy tiszteletnek örvendő, neves hivatalnok legyen belőle. Ebből kifolyólag az is elmondható, hogy nem volt örökölhető a hivatalnoki státusz, a következő generációnak ugyanúgy el kellett sajátítania a kínai bölcsességeket. Ez a hagyomány mind a mai napig megtalálható a kínai társadalomban, minden szülő fontosnak tartja, hogy gyermekük – még ha a mai világban nem ettől lesz hivatalnok – megtanulja Lao-ce, Konfuciusz, Szun-ce és társai tanításait. A kínai állami vezetők is nagy hangsúlyt fektetnek a kínai hagyományok ápolására, beszédeikben mindig megjelenik valamelyik neves elődnek a bölcsessége.

Mao Ce-tung (Mao Zedong, 毛泽东, 1893-1976) több ókori művet is olvasott a feljegyzések szerint, továbbá a beszédeiben is elhangzottak idézetek Lao-ce, Konfuciusz⁷ és Szun-ce műveiből, de köztudottan nagy rajongója volt a „Három királyság regényes története” című (Kissinger, 2014: 120), 14. században íródott, ming-kori nagyregénynek, amely a kínai történelem 3-4. századát mutatja be, ahogy a három királyság hadakozott egymással. E mellett a vietnami vezetők is jól ismerték Szun-ce művét, amelyet aktívan használtak is a francia és amerikai támadások során (Kissinger, 2014: 364). A későbbiekben Teng Hsziao-ping (Deng Xiaoping, 邓小平, 1904-1997) és más kínai vezetők is gyakran idézték az ókori kínai filozófusokat és stratégiákat, így Xi Jinping-ről is elmondható ugyanez: Xi Jinping beszédeit hallgatva és az azokat lejegyző és összefoglaló könyveit tanulmányozva láthatjuk, hogy számtalan alkalommal idéz Konfuciusztól és Lao-ce-től, de a hadakozó fejedelemség kori stratégiáktól is, mint például Guan Zhong-tól.

Ezek alapján jól látható, hogy a kínai politikai vezetők nem csak olvassák, de magukévá is teszik a kínai ókori bölcsességeket és stratégiákat, amelyek megejelenhetnek a kínai külpolitikában a nyugati eszmékkel fuzionálva. Ugyanis, míg a hagyományos kínai bölceletek tanulását szorgalmazzák a kínai vezetők, addig a nyugati világrend szabályainak elsajátítása is fontos számukra, nehogy megszegjék a szabályokat, ezzel is erősítve azt a kommunikációjukat, hogy a nyugati államokkal harmóniában és békében akarnak élni és együttműködni.

4. Kínai geopolitikai fejlődése

4.1. Geopolitika gondolkodás fejlődése a világban

„A nemzetközi viszonyok térbeli és földrajzi jellegzetességeinek tanulmányozása, a politika, továbbá a földrajz, a természeti környezet, a demográfia és az államilag szervezett társadalom kapcsolatának, egymáshoz való

viszonyának vizsgálata a 19. század végén került a tudományos érdeklődés előterébe” (Szilágyi, 2018: 11). A politikai földrajz gondolkodás történeti gyökereit a klasszikus görög filozófusok munkásságaihoz kötik, mint Platón (Kr. e. 428-348) „Az Állam” és Arisztotelész (Kr. e. 383-322) „Politika” című műveik. A politikai földrajz további fejlődése során kiemelik Sztrabón (Kr. e. 63-23) görög író, Ibn Khaldun (1331-1406) arab történészt, Machiavelli (1469-1527) olasz filozófust, Philipp Clüver (1580-1622) lengyel geográfust, Varenius (1622-1650) német geográfust. A geopolitikai gondolkodás atyjának Friedrich Ratzelt (1844-1904), a német geopolitikai iskola megteremtőjét és Rudolf Kjellent (1864-1922), svéd társadalomtudós tekintik (Tóth, 2014: 311-315).

Mindeközben Kína kezdetben a Termékeny Félholdtól, majd az európai államoktól is függetlenül fejlődött. Az élelmiszer-termelés majdnem olyan korán megkezdődött, mint Termékeny Félholdon, önálló írást fejlesztett ki i. e. 1300. előtt, a középkorban pedig már vezető szerepet töltött be a világ technológiájában, de a politikai hatalom, hajózás és a tengerek feletti uralom tekintetében is a világ élén állt (Jared, 2019:474-475). A fejlett Kínában nem alakult ki geopolitikai gondolkodásmód, mint Európában? Ha kialakult, mi volt a jellemzője és miben különbözött a nyugati gondolkodásmódtól? A további alfejezetekben ezeket a kérdéseket kerülnek megvizsgálásra.

4.2. Kínai geopolitika gyökerei

Az ókori kínai stratégiák és filozófusok ránk hagyott műveit tanulmányozva azt láthatjuk, hogy Kínában a geopolitikai gondolkodás sokrétű, tartalma és logikája különbözik a nyugati geopolitikai elméletektől, már-már egy külön geopolitikai irányzatnak is nevezhetjük.

Kínában a Hszia (Xia, 夏, i. e. 2070-i.e. 1600), a Sang (Shang, 商, i.e. 1600-i.e. 1046) és a Chou (Zhou, 周, i.e. 1046-i.e. 256) dinnasztiákban gyökerezik a kínai geopolitikai gondolkodás, már ekkor kialakult egy mackin-deri térség felosztás mely szerint volt egy 500 km átmérőjű magterület, ahol a császár uralkodott, e körül 250 és 500 km-es sugarakban volt két peremvidék, azokon kívül pedig a kínaiak által „barbároknak” nevezett népek éltek.

A Tavasz és őszi korában (Chun Qiu 春秋, i.e. 722-i.e. 481) folyamatos volt a hadakozás és együttműködés a kisebb nagyobb országok között, amely egyfajta „Divide et impera” stratégia szerint működött a nagy katonai stratégiák vezetésével, akiknek a művei szerencsés módon megmaradtak az utókornak (Ye, 1997: 142-147).

4.2.1. Kínai katonai stratégiák

A „Hat titkos tanítás” (Liu Tao, 刘韬) című műben a Nyugati-Zhou dinasztia (i.e. 1046-i.e. 771) uralkodói, Zhou Wen (周文王, i.e. 1152-i.e. 1056) és Zhou Wu (周武王, i.e.1087-i.e. 1043) királyok a kor legnagyobb katonai stratégiájával, Jiang Ziya (姜子牙, i.e. 1156-1017) kínai tábornokkal beszélgetnek a hadviselésről, a stratégiákról és taktikákról, e mellett a kormányzás alapelveiről is tárgyalnak (Tokaji, 2018: 197), amelyekkel már geopolitikai témákat feszegettek. Kiemelendő az „erény és igazságosság geopolitikája”, amelynek keretében az erényességgel és az igazságossággal lehet elnyerni a környező országok támogatását, továbbá fontos az országok és a nép között a haszon megosztása és az országokkal való együttműködés (Liu Z., 2017: 62):

„天下非一人之天下，乃天下之天下也。同天下之利者，则得天下；擅天下之利者，则失天下。”

„Az égalatti nem egyetlen ember égalattija. Az egész égalatti épp azt jelenti, hogy minden az ég alatt. Aki megosztja a hasznot az égalatti valamennyi lakójával, az elnyerheti az egész világot. Ám aki kisajátítja magának az égalatti hasznait, az elveszíti uralmát a világ felett.”

Részlet a „Hat titkos tanítás” című műből Tokaji Zsolt fordításában
(Tokaji, 2018: 200)

A „Hat titkos tanítás” című műben olvashatunk a „kölcsonös tisztelet és béke geopolitikájáról” is, amelyben azt hangsúlyozza, hogy a szomszédos országokkal békében, együttműködve, kölcsonös tiszteletben kell élni, a mellett, hogy az országon belül is az igazságosságra és a békére törekszik az ember (Ye, 1997: 151):

„无疏其亲，无怠其众，抚其左右，御其四旁。”

„Ne hanyagold el rokoni kapcsolataidat, ne mellőzd a (nép)tömeget, légy békülékeny a szomszédos országokkal, és tartsd ellenőrzésed alatt a négy határvidéket!”

Részlet a „Hat titkos tanítás” című műből Tokaji Zsolt fordításában
(Tokaji, 2018: 206)

A „Hat titkos tanítás” több fejezete is a harc nélküli uralkodást támogatja és annak lehetséges változatait mutatja be (például a II. fejezet, A katonai titkos tanítás, 15. Civil támadás – lásd Tokaji, 2018: 215-217)

A „Guanzi” (管子) című könyvet a Tavasz és ősz kor egyik legnagyobb politikusának és gondolkodójának, Guan Zhong-nak (管仲, i.e. 723-i.e. 645) tulajdonítják, aki nem csak nagyszerű stratégia, de kiváló diplomata és geopolitikus is volt. Gondolatai lefektették a kínai geopolitika és geökonómia alapjait. (Ye, 1997: 153). Fő gondolata, hogy a geopolitikai hatalomhoz gazdag állam – erős katonaság szükséges:

„主之所以为功者，富强也。故国富兵强，则诸侯服其政，邻敌畏其威，虽不用宝币事诸侯，诸侯不敢犯也。主之所以为罪者，贫弱也。故国贫兵弱，战则不胜，守则不固，虽出名器重宝以事邻敌，不免于死亡之患。”

„Az uralkodó erénye az ország meggazdagodása. Ha az ország gazdag és a katonák erősek, a fejedelemségek hallgatnak az uralkodóra, a szomszédos országok pedig félik hatalmát, nem szükséges kincsekkel elárasztani a fejedelmeket, ők nem vétenek az uralkodó ellene. Az uralkodó bűne az ország elszegényedése. Ha az ország szegény és a katonák gyengék, a harcokban nem tud győzedelmeskedni, védekezése sem erős, ha értékes kincsekkel árasztja el az ellenséges szomszéd országokat, az sem tudja az ország halálát megfékezni.”

Részlet a „Guanzi” című műből saját fordításban

Guan Zhong leírásában nem csak a gazdagság és az erős katonai hatalom számított, hanem az uralkodó erényessége és jósága, továbbá a nép békesége. Guan Zhong tanulmányozta az országok méretét, belpolitikáját, katonai erejét, az országok közötti kapcsolatokat, ennek megfelelően különböző méretű és erejű országoknak különböző geopolitikai stratégiákat jegyzett le: a közeli országokkal szoros kapcsolatban kell lenni, de a távoli országokkal is az udvariassági szabályok szerint kell együttműködni; a szomszédos országokkal rokonként kell kedveskedni; ne katonai eszközökkel oldjuk meg a határ-problémákat; el kell érni, hogy a szomszédos országok önszántából csatlakozzon, nem pedig elfoglalni kell őket, ehhez azonban az országnak erős gazdasággal és békés, nyugodt légkörrel kell rendelkeznie. Ezen kívül a 86 fejezetben számos fontos geopolitikai gondolatot fogalmazott meg a kínai stratégia, de ezek közül is kiemelendő a geökonómiai gondolat, amely fogalmat Európában Edward Luttwak (1944-) politológus 1990-ben definiált, mi szerint a geökonómia „az nem más, mint a nemzetek közötti ősi fegyveres rivalizálás folytatása új gazdasági eszközökkel, s így a háborút helyettesíti a gazdasági hódítás, a gazdasági versengés” (Bernek, 2010: 34):

„今以诸侯为公州之饰焉，以乘四时，行扞牢之策。。。为诸侯，则高下万物以应诸侯；遍有天下，则赋币以守万物之朝夕，调而已。利有足则行，不满则有止。王者乡州以时察之，故利不相倾，县死其所。君守大奉一，谓之国簿。”

„Az uralkodó, hogy birtokolja az országok vagyonát, ki kell használnia a 4 évszak váltakozását és korlátozó politikát⁸ kell végrehajtani...mikor fejedelemségekre van osztva az ország, egy uralkodó a termékek birtoklásával tudja befolyásolni a fejedelemségeket. Amikor egyesítve van az ég alatti, az uralkodó a pénz birtoklásával tudja befolyásolni az áruk értékét, és igazgatni. Amikor sok van, folyamatos a kereskedelem, amikor kevés van, akkor le kell állítani a kereskedést. Így amikor az uralkodó a vidék gazdasági helyzetét áttekinti, azt láthatja, hogy a nép a haszonért nem küzd, és stabil az emberek élete. Az uralkodó kontrollálja a teljes helyzetet és egyed uralkodó, ez az ország gazdaság statisztikai stratégiája.”

Részlet a „Guanzi” című műből saját fordításban

Guan Zhong tábornok vezetésével kereskedelmi háborúkat folytattak a szomszédos országokkal, akiket a sikeres taktikát követően bekebeleztek (Ye, 1997: 165). Ezekről a történeésekről, taktikákról a kínai krónikákban is tényyszerűen lehet olvasni.

A Tavasz és őszi korban élt Szun Wu (Sun Wu 孙武, i.e. 545-i.e 470), ismertebb nevén Szun-Ce (Sun Zi, 孙子= Szun mester) akinek a nevéhez kötődik a világ egyik legnagyobb hatású hadtudományi írása, amelyet nem csak a kínai állami és katonai vezetők, de a nyugati világban is számos hadseregben is kötelező tanulmány. Szun Wu „A Háború művészete” (Sunzi Bingfa, 孙子兵法, más fordításban: A Hadviselés törvényei⁹) című művében a háború témakörét az államokkal, a diplomáciával és a földrajzi körülményekkel összefüggően tárgyalja igen alaposan (Wang E., 2017:17):

„孙子曰：兵者，国之大事，死生之地，存亡之道，不可不察也。故经之以五事，校之以计，而索其情：一曰道，二曰天，三曰地，四曰将、五曰法。。。地者，远近、险易、广狭、死生也。将者，智、信、仁、勇、严也。。。凡此五者，将莫不闻，知之者胜，不知者不胜。”

„Szun-ce mondta: A háború az ország legfontosabb ügye, az élet és a halál fundamentuma, a túlélés illetve a pusztulás útja, melynek tanulmányozása el nem hanyagolható.

Mert hiszen (a háborút) öt állandó tényező befolyásolja, melyeket, ha viszonyítással mérlegelünk, megmutatkozik annak igazi természete. Az első az Út, a második az Ég, a harmadik a Föld, a negyedik a hadvezér, az ötödik a regula...

A Föld magába foglalja a távoli vagy közeli, járhatatlan vagy járható, tágas vagy szűk, a végzetes vagy védhető terepeket... Ezen öt (tényezőt) minden egyes hadvezérnek kötelessége ismerni, s aki fölismeri ezeket, győzedelmes lesz, ám aki nem ismeri föl ezeket, az győzelmet sem arathat."

Részlet „A Háború Művészete” című műből Tokaji Zsolt fordításában
(Szun-ce, 2006: 9)

Ahogy azt a korábbiakban láthattuk, a nagy stratégák nem támogatták a vérontást, így Szun-ce is a békésebb utat szorgalmazta az országok közötti küzdelmekben, azt tartja a legnagyobb stratégának, aki harc nélkül nyeri meg a háborút: a legjobb a taktikai győzelem, a második a diplomácia eszközével elszigetelni az ellenfelet és azzal meghódítani, a harmadik a katonai erővel való fenyegetéssel győzedelmeskedni és csak az utolsó eshetőséggént említi a katonai beavatkozást:

„是故百战百胜，非善之善者也；不战而屈人之兵，善之善者也。故上兵伐谋，其次伐交，其次伐兵，其下攻城。。。故善用兵者，屈人之兵而非战也，拔人之城而非攻也，毁人之国而非久也，必以全争于天下。”

„Ezért aki száz csatában száz győzelmet arat, még nem a jók legjobbika. A jók legjobbika küzdelem nélkül hódoltatja meg az ellenséges sereget. „Ezért a legjobb hadsereg (az ellenség) terveire mér csapást; ezt követi, amelyik a(z ellenség) szövetségeit szakítja szét; ezt követi az, amelyik magát a(z ellenséges) sereget támadja meg; s a legkevésbé jó, amelyik a(z ellenség) városfalainak ostromába kezd... Ezért az, aki igazán jártas a hadsereg alkalmazásában, úgy hódoltatja meg a(z ellenséges) sereget, hogy csatát sem vív vele; úgy foglalja el az idegen városokat, hogy meg sem ostromolja azokat; úgy semmisíti meg az idegen államokat, hogy (a háborút) nem engedi sokáig elhúzódní.”

Részlet „A Háború Művészete” című műből Tokaji Zsolt fordításában
(Szun-ce, 2006: 17-18)

Az említett három művön kívül a Hadakozó fejedelemségek korában (i.e. 403-i.e. 221) további, Kínában híres hatudományi irodalmi mű meg-

található, mint például Szun Wu egyik leszármazottja, Szun Bin (Sun Bin, 孙臏, kb. i.e. 380-kb. i.e. 316) által megírt hadtudományi törvények (Sun Bin Bingfa, 孙臏兵法), továbbá a Vu Zi (Wu Zi Bingfa, 吴子兵法), a Sze-ma-fa (Sima Fa, 司马法) és a Vej Liao-ce (Wei Liao Zi, 尉缭子), amelyek a hadművészeti kánon hét könyve¹⁰ (武经七书) közé tartoznak. Ezekben a művekben is felfedezhetők a kínai geopolitikai gondolkodás gyökerei.

4.2.2. Kínai nagy bölcsek

A Tavasz és ősz korából nem csak a neves hadvezérek és stratégiák művei maradtak rá az utókorra, de az akkori bölcsek munkássága is nem csak fennmaradtak, de a mai napig kötelezően tanulják a kínai diákok kisiskolás koruktól kezdve. A két legkiemelkedőbb bölcset Lao-ce (Lao Zi, 老子, i.e. 571-i.e. 471) és Konfuciusz (Kong Zi, 孔子, i.e. 551-i.e. 479). Lao-ce munkássága az „Út és erény könyve” (Dao De Jing, 道德经), amely a taoizmus alapja lett, míg Lao-ce tanítványának, Konfuciusznak köszönhetően elkészült a „Beszélgetések és mondások” (Lun Yu, 论语) című mű, továbbá számos kiemelkedő könyve mellett Konfuciusz fordításában maradt ránk Kína egyik legrégebbi és a kínai kultúra alapjait nagyban befolyásoló és a mai napig Kínát meghatározó alapmű, a „Változások könyve” (Yi Jing, 易经).

Lao-ce és Konfuciusz is a békés geopolitikai gondolkodás tanítói voltak, a közös együttműködés és a harmóniában való élés hívei voltak:

„大邦者下流，天下之牝，天下之交也。牝常以静胜牡，以静为下。故大邦以下小邦，则取小邦；小邦以下大邦，则取大邦。故或下以取，或下而取。大邦不过欲兼畜人，小邦不过欲入事人。夫两者各得所欲，大者宜为下。”

„Nagy birodalom: síksági folyam, /a középső az ég alatt,/ nősténye az ég-alattinak. /A nő békével győzi le a hímet,/ békésen alája-gubbad. /A nagy birodalom gubbadjon a kisebbik alá,/ így szerezzen bizalmat; /a kis országok alacsonyabbak, /így szereznek bizalmat./ Vagy a legubbadás szerezzen bizalmat,/vagy hogy alacsonyabbak./A nagy birodalom mást se kívánjon:/egyesítsen és tápláljon;/a kis ország mást se kívánjon:/csatlakozzék és szolgáljon./ Teljék be mindkettő rendeltetése:/a nagy gubbadjon a kicsinyek elébe.”

Részlet „Tao Te King” című műből Weöeres Sándor fordításában

Lao-ce az erényességre és a kölcsönös tiszteletre tanította az emberek, arra törekedett, hogy az emberek harmóniában, a hagyományok és az udva-

riasság szerint békében, együttműködésben éljenek. Ellenezte a harcot és a háborút:

„以道佐人主者，不以兵强天下。其事好还。师之处，荆棘生焉。大军之后，必有凶年。”

„Aki az út-on járva urát szolgálja,/nem igaz le országokat hadsereggel,/ hiszen őellene is fordul a dárda./Hol had vonult,/tövis lepi a rétet,/nagy harc után/jönnek ínséges évek.”

Részlet „Tao Te King” című műből Weöeres Sándor fordításában

Konfuciusz csodálta és tisztelte Lao-ce-t, akire mestereként tekintett. Hasonlóan Lao-ce-hoz az erényességre, a tiszteletre és az udvariassági szabályokra oktatta az embereket. Konfuciusz igazságügyi miniszterként nagyon sokat tett hazájáért, a Lu királyságért, de a korrupcióban és az erkölcstelen-ségben nagyot csalódott, lemondott magas politikai pozíciójáról és visszavonult. Később útnak indult, hogy egy megfelelő királyságot találjon, amelynek királyát támogathatja és segítheti, azonban a 13 év vándorlása alatt nem találta meg a megfelelő, az ország egyesítésére érdemes királyt, akit szolgálhatna. Végül visszatért a Lu királyságba és tanításba kezdett.

Híres művei mellett kiemelt munkássága a „Változások könyve”, amelyben a 64 hexagrammot mutatja be. A hexagrammok tanulmányozása során is jól látható, hogy a háborút ellenzik, a béke, és harmónia, a kölcsönös tisztelet és együttműködés segíti az országok és a világ fejlődését, ez tartja a világot egyensúlyban.

A későbbi filozófusok és tanítók mind Lao-ce vagy Konfuciusz tanítványai voltak, mindenki nagyon nagy hangsúlyt tett az erényességre, harmóniára és békére. Ilyen volt Mo-ce (Mo Zi, 墨子, i.e. 476-i.e. 420) is, aki a művében hadtudományi kérdésekkel is foglalkozott, amelyben határozottan elítélte a támadó jellegű háborúkat (Tokaji, 2018: 328). Tanításait bemutató művében a 17-19., „A támadás ellenzése” (Fei Gong, 非攻) című fejezetekben tárgyal a háború és a felesleges vérontás elkerülésére. Mo-ce több királynál is közbenjárt, hogy lebeszélje őket a háborúról, és elérte, hogy végül nem történt felesleges hadakozás. „A támadó jellegű hadi tevékenységek elítélésének doktrínáját nem lehet figyelmen kívül hagyni” – zárta Mo-ce „A támadás ellenzése” fejezetét.

Más fejezetekben is az együttműködést, egymás segítségét szorgalmazza az országok között és egy fajta utópisztikus világot mutat be (Ye, 1997: 178).

4.2.3. Kínai geopolitikai gondolkodásmód összegzése

Összességében az kínai történelem sajátosságából kifolyólag azt láthatjuk, hogy Kr.e. 1. évezredben a mai Kína területén számos kiskirályság alakult, akik azért küzdöttek, hogy az ő uralmuk alatt egyesüljön az ország. A hadakozások ideje alatt a kínai nagy stratégák és filozófusok is az egyiséget szorgalmazták, de nem voltak hívei a katonai beavatkozásnak és a felesleges vérontásnak. A filozófusok a teljes harmóniát és békét támogatták, míg a stratégák is a háború nélküli győzelmet preferálták, amit első körben taktikailag, vagy diplomáciai eszközökkel, esetleg kereskedelmi háborúval vagy geoökonomia eszközökkel volt érdemes elérni, és csak a legvégső esetben volt támogatott az ütközet, amelynek természetesen előfeltétele volt, hogy a király és a hadvezérek erényesek, tisztességesek és az „út” szabályai szerint élnek.

Áttekintve a kínai geopolitika gyökereinek megjelenését az ókori kínai művekben több különbséget is észrevehetünk a nyugati és kínai geopolitikai gondolkodásmódban:

- Kínában főként a stratégák műveiből maradtak ránk a kínai geopolitikával kapcsolatos fontos gondolatok, a kínai stratégák gyakorlatban végezték a geostratégiai intézkedéseiket, amelyeket feljegyeztek az utókornak. Azonban a nyugati geopolitikai tudománnyal főként filozófusok és kutatók foglalkoztak, akik általában elméleti szinten tárgyalták a geopolitika tudományát.
- Kína mivel mackinderi gondolathoz hasonlóan úgy vélte, hogy Kína a magterület, ezért – ahogy Kína történelme is bizonyítja¹¹ – nem voltak törekvései a környező országok elfoglalására és a gyarmatosításra sem, holott igen fejlett hajóflottával rendelkezett a 15. században. Ebből kifolyólag elmondható, hogy míg Kínára a mikro-geopolitika a jellemző, a Nyugatra pedig a makró-geopolitika.
- Míg a nyugati gondolkodásban a „szomszédos ország lehet, hogy ellenség” felfogás található meg, addig Kínában a szomszédos országokat barátként kezelték, a békés együttműködésre tették a hangsúlyt.

5. Az „Egy övezet, egy út” kezdeményezés és a kínai geopolitikai gondolkodás

A világot nagyon meglepte, mikor Xi Jinping kínai államfő meghirdette az „Egy övezet, egy út” kezdeményezést 2013-ban, mintha a semmiből érkezett volna a nemzetközi együttműködési program, mindenki a 2012-től

regnáló államfő személyéhez kötötte, mondván az új vezető ilyen módon hoz újítást a kínai bel- és külpolitikába, továbbá a túlfűtött kínai gazdaságnak próbál platformot teremteni, hogy folytatni tudják a hatalmas mértékű GDP növekedést. Azonban ismerve a kínai történelmet, a kínai ókori műveket és a gondolkodásmódot, feltehető a kérdés, hogy valóban a semmiből lett elindítva a 21. század egyik legnagyobb kínai kezdeményezése?

A kínai hadvezérekre, stratégiákra mindig is jellemző volt a hosszútávú tervezés. Több ókori műben is megjelennek az ezzel kapcsolatos mondatok, amelyek mára a minden napi életben használt közmondásokká váltak, ilyen például az i.e. 2. században a „Qin dinnasztia mulasztásai” (Guo Qin Lun, 过秦论) című műből a „shenmou yuanlv 深谋远虑– ” (= alaposan megfontolni és hosszútávra meggondolni), az i.e. 1. században a „Hadakozó fejedelemségek” című műből a „changjiu zhi ji – 长久之计” (= hosszan tartó terv), vagy Konfuciusz művéből a 15. fejezet, 12. bekezdése: „Ren wu yuanlv, biyou jinyou – 人无远虑, 必有近忧” (= Aki nem gondol hosszútávon, annak rövidesen gondjai lesznek).

1921-ben a Kínai Kommunista Párt megalapításakor, majd 1949-ben a Kínai Népköztársaság kikiáltásakor is kitűztek 1-1 százéves célokat, amelyeket szigorúan szem előtt tartva fejlődött az ország az elmúlt évtizedekben, ezen nagyszabású terveket a „kínai álom” és a „kínai reneszánsz” Xi Jinping-i szövegek foglalták össze a 21. században. Az 1978-as „Reform és nyitás” (Gaige Kaifang, 改革开放) politikát követően az ország gazdasági piaca megnyílt, megkezdődött a nemzetközi kereskedelem. 1992-ben kihirdetésre került a „Go global” (Zouchuqu, 走出去) stratégia, amelynek keretében az állam támogatta a kínai vállalatokat a külföldi terjeszkedésükben. Az 1990-es évektől Kína számos multilaterális kapcsolatot hozott létre, továbbá a kínai vállalatok is már nagyban megkezdték a külföldi terjeszkedéseiket, egészen az „Egy övezet, egy út” kezdeményezés kihirdetéséig, amire Kína már gondosan felépített, komoly diplomácia, gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokra tett szert különböző régiókkal.

Jól látható, hogy Kína a „Reform és nyitás” politikát követően az ország megerősítésére tette a hangsúlyt és kivárta a megfelelő időpontot, mint ahogy Szun-ce tanításában van: „Régen, akik igazán járatosak voltak a harcban, mindenekelőtt saját magukat tették legyőzhetetlenné, és úgy várták ki (a kezdő pillanatot), amikor az ellenség legyőzhetővé lett” (Szun-ce, 2006: 21).

Az elmúlt 40 évben a leírt politikai intézkedésekkel építették fel a nemzetközi kapcsolatokat, Szun-ce és Guanzi írások útmutatása szerint először megerősítették az országot, és kivárták a megfelelő időpontot. Ezek alap-

ján elmondható, hogy az „Egy övezet, egy út” egy gondosan megtervezett, nagyszabású nemzetközi gazdasági együttműködés.

A Han-kori történeti leírásokban megemlítik az „5 csalétek” stratégiát (Wu Er, 五饵), hogy miként lehet a hunokat kínaiasítani és asszimilálni, hogy ezzel harc és háború nélkül legyőzzék őket.

1). 賜之盛服车乘以坏其目;

Díszes ruhákat és kocsit adományozunk a szemük megvesztegetésére,

2). 賜之盛食珍味以坏其口;

Bőséges és ízletes étket adományozunk a szájuk megvesztegetésére,

3). 賜之音乐妇人以坏其耳;

Zenét és asszonyokat adományozunk a fülük megvesztegetésére,

4). 賜之高堂邃宇府库奴婢以坏其腹;

Hatalmas épületeket és rabszolgákat adományozunk a gyomruk megvesztegetésére,

5). 于来降者，以上召幸之，相娱乐，亲酌而手食之，以坏其心：此五饵也。

A meghódoltak pedig, a császár meghívására fogadáson vehetnek részt, ahol a császár személyesen kínálja meg a vendégeket étellel a szívük megvesztegetésére.”

Részlet a „Han-kori krónika” című műből saját fordításban

Az „Egy övezet, egy út” és más multilaterális együttműködés keretében számos fórumot, kiállítást és programot tartanak Kínában, amelyre meghívják az országok állami vezetőit és a kormánytagokat. A program keretében bőséges lakodalmakra invitálják meg a vezetőket, a legjobb szállodákat biztosítják, a legjobb autókkal fogadják őket. A programok keretében a legjobb kínai kulturális programokat nyújtják. A tárgyalásokon nagyszabású infrastruktúrális és ingatlanfejlesztési projektekről tárgyalnak. Amennyiben az együttműködés sikeresnek bizonyul, Xi Jinping államfő személyesen fogadja a vezetőket Pekingben. Ezen cselekedetek kapcsán is nagy hasonlóságot lehet felfedezni az „5 csalétek” stratégiával, ami a korunk körülményeihez lett igazítva.

Xi Jinping államfő az „Egy övezet, egy út” kezdeményezés kapcsán tartott platformokon mindig megerősíti, hogy a kezdeményezés alaptételei a „harmónia, béke, együttműködés”, amelyek a fentiekben részletezett konfuciuszi és további ókori kínai bölcs és stratégia gondolatait tükrözik vissza. A „Változások könyve” és a „Tao Te King” által szorgalmazott erényeséget, őszinteséget és becsületességet hangoztatják a kínai állami vezetők

a különböző fórumokon, konferenciákon tartott beszédek során. Továbbá fontosnak tartják a „Hat titkos tanítás” című műből ismert „kölcsonös tisztelet és béke” politikáját, amely abban nyilvánul meg, hogy Kína nem szól bele más országok belpolitikájába és nem is tervezi tengerentúli területek gyarmatosítását, mint ahogy a történelem során a kínai nemzetnek soha nem is volt ilyesfajta törekvése.

Az „Egy övezet, egy út” kezdeményezés egy gazdasági együttműködés, így a „Guanzi” műben lefektetett geoökonomia stratégia mellett, a nemzetközi vállalatokhoz hasonlóan a gazdasági világban a Szun-ce tanításai is fellelhetők (Wang F., 2017).

6. Összefoglalás

Kína az „Egy övezet, egy út” kezdeményezéssel a 21. század legnagyobb gazdasági együttműködését kezdte meg, amely nyugati szemmel egy igen komoly geopolitikai törekvés, azonban a kínai szemében csak Kína reneszánsza. A kínai történelmet áttekintve megismerhető, hogy Kína a kezdetektől egészen a 19. századig, a nyugati gyarmatosítók megjelenéséig a világ egyik legfejlettebb és legnagyobb gazdasággal rendelkező országa volt. A kínai 100 éves tervek és a „kínai álom” is Kína reneszánszát tűzte ki célul, amelyhez elengedhetetlen volt a kínai gazdaság megerősítése, diplomáciai kapcsolatok kiépítése és az országok összefogása a „harmónia, béke és együttműködés” zászlaja alatt. Ezen intézkedésekben is felismerhetők a kínai ókori művekben leírt gondolatok, így az „Egy övezet, egy út” kezdeményezésben is fellelhetők a kínai ókori bölcsességek, amelyekben már megjelentek a kínai geopolitikai gondolkodásmód gyökerei.

A kínai ókori filozófusok és stratégiák művei nagy hatással voltak a kínai állami vezetőkre és jelenleg is nagy hangsúlyt fektetnek ezek tanulmányozásaira a kínai politikusok. A kínai ókori filozófia és gondolkodásmód a mai napig nagyban befolyásolja a kínai emberek életét.

Míg a nyugati világban a sakk a legjellemzőbb stratégiai játék, ahol az ellenfél megsemmisítése a cél sakk-matt-tal, addig Kínában a weiqi (围棋) nevezetű asztali játékot üzik még az utcán is az egyszerű kínaiak, azonban ennek a játéknak nem a másik megsemmisítése a cél, hanem a területi. A két világ (Nyugat és Kelet) párhuzamosan, egymástól függetlenül fejlődött az évezredekén át, teljesen más kultúra, vallás és gondolkodásmód jött létre. Ezért nagyon fontos, hogy a kínai intézkedéseket kínai gondolkodás szerint ítéljük meg, nem pedig a nyugati deffiníciókkal próbáljuk meg megmagya-

rázni. A kínai történelem tanítása során a nyugati gondolkodással nyugati terminológia használatával „hűbéri-rendszerként” írják le Kína és a szomszédos országok kapcsolatait. Azonban Kínában a császár a hűbéreseitől nem követelt ajándékot, sőt, a Mennyei Ég Fia árasztotta el bőséges kincsekkel a hűbéreseket, továbbá engedélyezte nekik a kereskedelmet Kínával. Tehát a „hűbéri-rendszer”, mint nyugati deffiníció nem teljesen illik a kínai történelmi diplomáciai kapcsolatokra, azonban a nyugati világban nem volt megfelelő deffiníció a jelenségre, hiszen Európában az országok közötti kapcsolatok máshogy fejlődtek.

Kínát nem lehet a nyugati gondolkodásmóddal deffiniálni, szükséges a keleti világ kultúrájának, történelmének és filozófiájának ismerete, ahhoz, hogy megértsük a kínai gondolkodást és a kínai intézkedéseket. Természetesen ugyanez fordítva is igaz, Kínának is szüksége van ismernie a nyugati gondolkodásmódot ahhoz, hogy a Nyugat által megalkotott világrendben, a Nyugat által lefektetett játékszabályok szerint működjön a globalizált világban. Kína az ókori stratégiák és filozófusok bölcsességei meghallgatva felismerte ezt, ezért az 1978-as „Reform és nyitás” politikát követően elindított a „Go Global” intézkedését, amelynek keretében 1978 és 2018 között közel 6 millió diák ment külföldre tanulni, amelynek 60%-a vissza a tanulmányainak befejeztével visszatért Kínába, hogy otthon hasznosítsa a megszerzett tudását¹². E mellett számos kínai cég is külföldi irodákat nyitott, hogy jobban megismerjék a különböző országok helyzetét.

A kínai vezetők nem csak a kínai ókori bölcsességeket sajátítják el és alkalmazzák a jelenlegi világrendbe illesztve, de a nyugati gondolkodást is tanulmányozzák, ezzel egy nyugati-keleti fúziós gondolkodásmódot létrehozva alkalmazkodnak a Nyugat játékszabályaihoz, ezzel is támogatva és segítik Kína mihamarabbi reneszánszát. Azonban Kína újrafelemelkedéséhez szükséges, hogy a többi ország is harmóniában és békében, együttműködve, kölcsönös haszonnal fejlődjenek.

JEGYZETEK / NOTES

1. South China Morning Post: Andrew Sheng: Did Bannon know best? Without cooperation, a clash of civilisations with China is coming – <https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/article/2126946/did-bannon-know-best-without-cooperation-clash-civilisations> utolsó letöltés: 2020. 04. 10.
2. Xinhua net: Xi Jinping a BRICS ipari és kereskedelmi fórum megnyitóján tartott beszéde (teljes szöveg) (新华网: 习近平在金砖国家工商论坛开幕式上的讲话 (全文)) – http://www.xinhuanet.com/world/2017-09/03/c_1121596338.htm – utolsó letöltés: 2020. 04. 10.
3. Szójáték: mindkét szó azonos hangzású szóval kezdődik: xian jing – xian bing = csapda – húsos pite
4. Kína Külügyminisztérium hivatalos honlapja: Wang Yi államtanácsos és külügyminiszter válaszol a bel- és külföldi újságíróknak a kínai külpolitika és a nemzetközi kapcsolatokról feltett kérdésekre (中国外交部官网: 国务委员兼外交部长王毅就中国外交政策和对外关系回答中外记者提问) – https://www.fmprc.gov.cn/web/wjbx_673089/zyjh_673099/t1644074.shtml – utolsó letöltés: 2020. 04. 10.
5. Xinhua net: Zhang Yesui: „Az egy övezet, egy út” nem egy geostratégiai eszköz (新华网: 张业遂: “一带一路”不是地缘战略的工具) – http://www.xinhuanet.com/world/2015-03/21/c_1114716882.htm – utolsó letöltés: 2020. 04. 10.
6. Idézet Hszün-ce (Xun Zi, 荀子, i.e. 313-i.e. 238) művéből, amelyet Xi Jinping államfő is használt beszédeiben – 学者非必为仕，而仕者必为学
7. E mellett volt egy időszak Mao vezetésébn, amikor Konfuciusz hagyományai ellen buzdította a népet.
8. Értsd: piac manipulálása
9. Tokai Zsolt fordítása
10. Hat titkos tanítás, Szun-ce: A háború művészete, Szema-fa, Vej Liao-ce, Vu-ce, Huang Si-kung három stratégiája és a Tang Taj-cung és Li Vej-kung diskurzusa
11. Csak a nem han nemzetséggű kínaiak uralma idejében volt jellemző a terjeszkedés. Lásd Yuan dinnasztia, amely a mongolok vezetésével egészen Európáig hatolt.
12. Sohu news: Az Oktatási Minisztérium közzé tette a 2018-as év külföldön tanuló diákok statisztikáját. (教育部公布2018年度中国出国留学人员情况统计) - https://www.sohu.com/a/306783382_433968 - utolsó letöltés: 2020. 04. 16.

FELHASZNÁLT IRODALOM / REFERENCES

- Berneke Ágnes (2010): Geopolitika és/vagy geökonómia – a 21. század világgazdasági és a világpolitikai folyamatainak összefüggései. Geopolitika a 21. században I./1. L'Harmattan Kiadó. Budapest. 29-62. old.
- Jared Diamond (2019): Háborúk, járványok, technikák – A társadalmak fátumai. Akkord Kiadó. Budapest. 519 old.
- Kissinger Henry (2014): Kínáról. Antall József Tudásközpont. Budapest. 623 old.
- Liu Weidong (2017): Az Egy övezet, egy út stratégiai tanulmánya. The Commercial Press. Beijing. 584 old.
- (刘卫东 (2017年): “一带一路”战略研究. 商务印书馆出版社. 北京. 584页)
- Liu Zheng (2017): Kína Geopolitikai Stratégiája. Renmin Kiadó. Beijing. 435 old.
- (刘峥 (2017年): 中国地缘政治的战略选项. 人民出版社. 北京. 435页)
- Szilágyi István (2018): A geopolitika elmélete. Pallas Athéné Könyvkiadó. Budapest. 251 old.
- Szun Ce (2006): A Háború művészete (Tokaji Zsolt fordítása). Cartaphilus kiadó. Budapest. 174 old.
- Tokaji Zsolt, P. Szabó Sándor (2018): A kínai hadtudomány klasszikusai. Dialóg Campus Kiadó. Budapest. 603 old.
- Tóth József szerkesztésében (2014): Általános társadalomföldrajz I-II. Dialóg Campus Kiadó. Budapest. 503 old.
- Xi Jinping (2017): Kína kormányzásáról. Antall József Tudásközpont. Budapest. 527 old.
- Xi Jinping (2019): On building a human community with a shared future. Central Compilation and Translation Press. Beijing. 569 old.
- Ye Zicheng (1997): Geopolitika és Kína külpolitikája. Beijing Kiadó. Beijing. 484 old. (叶自成 (1997年): 地缘政治与中国外交. 北京出版社. 北京. 484页.)
- Wang Enyong etc (2017): Politika Földrajz. Felsőoktatási Kiadó. Beijing. 436 old. (王恩涌等(2017年): 政治地理学. 高等教育出版社. 北京. 436页.)
- Wang Fade (2017): Kereskedelmi háború művészete – Szun-ce háború művészete stratégiájával megnyerni az „Egy övezet, egy út” gazdasági háborút. China Financial and Economic Publishing House. Beijing. 257 old. (王法德: 商战兵法 – 用‘孙子兵法’谋略赢‘一带一路’商战. 中国财政经济出版社. 北京. 257页.)